УДК 346.9
DOI https://doi.org/10.32849/2663-5313/2026.1.15

Людмила Ніколенко,
доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник, Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», бульвар Тараса Шевченка, 60, Київ, Україна, індекс 01032
ORCID: *orcid.org/0000-0002-3437-6968*

Богдан Деревянко,
доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України, вулиця Казимира Малевича, 11, Київ, Україна, індекс 03150
ORCID: *orcid.org/0000-0001-7408-8285*

Олександра Роженко,
кандидат економічних наук, науковий співробітник, Університет Клайпеди (Клайпеда, Республіка Литва), вулиця Геркуса Мантаса, 84, Клайпеда, Республіка Литва, індекс LT-92294
ORCID: *orcid.org/0000-0002-9358-5436*

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БАНКРУТСТВО У КОНТЕКСТІ ВІДПОВІДНОЇ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Анотація. ***Мета.*** Метою статті є переосмислення законодавства України про банкрутство, виявлення та уточнення концептуальних засад і принципів розвитку законодавства про банкрутство. ***Методи дослідження.*** Підготовка статті стала можливою внаслідок вивчення та критичного аналізу положень Наукової концепції розвитку законодавства про банкрутство, норм КУзПБ, актів спеціального законодавства ЄС та України про банкрутство, положень правозастосовної практики, зокрема рішень судів та ін. Досягти мети статті можливо через застосування методів моделювання, економіко-правового та історико-правового, методів аналізу та синтезу, порівняльно-правового, методу систематизації та ін. ***Результати.*** Наукова новизна полягає у виявленні й уточненні концептуальних засад і принципів розвитку законодавства про банкрутство. Серед важливих концептуальних засад виявлено і схарактеризовано засаду, що полягає у максимізації результату для сукупності кредиторів при забезпеченні справедливого розподілу ризиків і втрат неплатоспроможності; засаду, що полягає у забезпеченні балансу інтересів учасників провадження; принцип добросовісності; засади доказової орієнтованості законодавчої політики та функціональної європеїзації; принцип правової визначеності; принцип правового мінімалізму. ***Висновки.*** Підсумовано, що правовий механізм розвитку законодавства України про банкрутство має спрямовуватися не на збереження боржника будь-якою ціною і не на його максимально швидку ліквідацію, а на вибір оптимального способу врегулювання неплатоспроможності, який забезпечить найбільшу економічну вартість порівняно з реально доступними альтернативами. Показано, що при обранні способу врегулювання неплатоспроможності принцип більшості не може бути абсолютним, а перспективна модель законодавства повинна поєднувати кредиторську автономію з судовим контролем за законністю, добросовісністю та недопущенням зловживання правом, не підміняючи при цьому економічні рішення кредиторів судовою дискрецією. Показано, що у контексті адаптації господарського процесуального законодавства України до законодавства ЄС особливого значення набуває узгодження національних процесуальних механізмів із європейськими стандартами судового захисту. Показано необхідність утримання від перевантаження нормативних актів зайвими положеннями та від перенесення формулювань судових рішень до КУзПБ. Адаптація українського законодавства про банкрутство повинна визначатися не кількістю текстуально імплементованих положень, а спроможністю українського правового механізму забезпечувати досягнення результату, максимально прийнятного для боржника (банкрута), кредиторів і держави.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, законодавство, право, ЄС, адаптація, Кодекс України з процедур банкрутства.

© Л. Ніколенко, Б. Деревянко, О. Роженко, 2026

1. Вступ

Постановка проблеми. Станом на 2026 рік назріла необхідність розроблення Наукової концепції розвитку законодавства про банкрутство (неплатоспроможність) зумовлена одночасною дією кількох чинників: трансформацією функціонального призначення права неплатоспроможності, поглибленням європейської інтеграції України, накопиченням правозастосовних проблем Кодексі України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), воєнними та повоєнними викликами, а також потребою перейти від фрагментарного коригування окремих норм до системного розвитку відповідної сфери законодавства. У контексті розробки відповідної концепції постають завдання із формування принципів розвитку законодавства про банкрутство (неплатоспроможність).

Сучасний етап розвитку законодавства України про банкрутство враховує зміни у розвитку відповідного законодавства ЄС, а тому характеризується поступовою зміною свого функціонального призначення. Традиційне сприйняття банкрутства переважно як механізму примусового задоволення вимог кредиторів за рахунок майна неспроможного боржника вже не відповідає ані сучасним економічним умовам, ані тенденціям розвитку європейського права неплатоспроможності. Правове регулювання має охоплювати не лише наслідки вже сформованої неплатоспроможності, а весь механізм реагування на фінансову кризу, від своєчасного виявлення її ознак і застосування реструктуризаційних інструментів до конкурсного врегулювання вимог та припинення економічно нежиттєздатного суб'єкта.

Такий підхід відповідає сучасному розумінню цілей законодавства про неплатоспроможність. Legislative Guide on Insolvency Law UNCITRAL розглядає ефективне законодавство про неспроможність як систему, що має забезпечувати передбачуване врегулювання фінансових труднощів, максимізацію вартості активів, справедливе ставлення до кредиторів, збереження життєздатного бізнесу та своєчасну ліквідацію нежиттєздатних суб'єктів (UNCITRAL, 2021).

Відповідний вектор, як вказувалося вище, чітко простежується у праві ЄС. Директива (EU) 2019/1023 вимагає забезпечити доступ до превентивної реструктуризації вже за наявності ймовірності неплатоспроможності, коли реструктуризація здатна запобігти її настанню та забезпечити життєздатність бізнесу; одночасно вона виходить з необхідності швидкої ліквідації підприємств, які не мають перспектив виживання (Directive (EU) 2019/1023). Подальший етап гармонізації закріплено Директивою (EU) 2026/799, яка встановлює мінімальні правила щодо оспорювання операцій, пошуку активів, pre-pack proceedings, обов'язків директорів, комітетів кредиторів та спрощених процедур для мікропідприємств (Directive (EU) 2026/799). Зрозуміло, що український законотворець в умовах активного виконання «домашньої роботи» із приведення власного законодавства до норм та правил права і законодавства ЄС не може ігнорувати європейські новації.

Аналізостанніхдосліджень іпублікацій. Проблематика процедур банкрутства регулярно досліджується в Україні у межах дисертаційних та монографічних робіт. Серед відносно таких, у яких враховано теоретичні основи процедур банкрутства, положення КУзПБ та актів європейського законодавства, рішення судових органів, можна назвати роботи таких авторів, як: В.К. Богатир (Bohatyr, 2021), І.А. Бутирська (Butyrska, 2017), К.А. Верещагіна (Vereshchahina, 2025), І.О. Вечірко (Vechirko, 2010), Л.І. Грабован (Grabovan, 2017), М.О. Гурин (Huryn, 2020), А.В. Гушилик (Hushylyk, 2021), В.В. Джунь (Dzhun, 2009), В.В. Дутка (Dutka, 2021), Ю.В. Кабенок (Kabenok, 2018), С.В. Міньковський (Minkovskyi, 2015), Б.М. Поляков (Polyakov B., 2001a; Polyakov B., 2001b), Р.Б. Поляков (Poliakov, 2021; Polyakov R., 2021; Polyakov R., 2023), Т.Г. Попович (Popovych, 2025), П.Д. Пригуза (Pryhuza, 2011), В.В. Радзивілюк (Radzyviluk, 2014), С.І. Райчева (Raicheva, 2025), Ю.М. Татік (Tatik, 2025), В.А. Філатов (Filatov, 2025), О.В. Циганович (Tsyhanovych, 2026), Ю.В. Чорна (Chorna, 2018), Т.М. Чубар (Chubar, 2018), О.С. Ярмоленко (Iarmolenko, 2026) та ін. У роботах названих та інших авторів розглядалося багато аспектів, пов'язаних із правовим забезпеченням процедур банкрутства, оптимізацією цих процесів та уточненням правового статусу учасників процедур банкрутства. Проте сучасні тенденції розвитку законодавства ЄС про банкрутство викликають потребу в удосконаленні українського законодавства, у розробленні концептуальних положень, а також у формуванні відповідних принципів. Останні серед іншого мають спиратися на положення КУзПБ, міжнародні стандарти UNCITRAL, Директиву (EU) 2019/1023, Директиву (EU) 2026/799, Regulation (EU) 2015/848, а також окремі спеціальні акти національного законодавства (матеріального і процесуального), що визначають особливості неплатоспроможності окремих категорій боржників.

Матеріали і методи. Підготовка статті стала можливою внаслідок вивчення та кри-

тичного аналізу положень Наукової концепції розвитку законодавства про банкрутство, норм КУзПБ, актів спеціального законодавства ЄС та України про банкрутство, положень правозастосовної практики, зокрема рішень судів та ін. Досягти мети статті можливо через застосування методів моделювання, економіко-правового та історико-правового, методів аналізу та синтезу, порівняльно-правового, методу систематизації та ін.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають між учасниками процедур банкрутства.

Метою статті є переосмислення законодавства України про банкрутство, виявлення та уточнення концептуальних засад і принципів розвитку законодавства про банкрутство.

2. Характеристика стану законодавства України про банкрутство.

Аналіз КУзПБ і практики його застосування свідчить про те, що основні проблеми сучасного регулювання носять не ізольований, а системний характер. Проблеми виникають на стику окремих інститутів і знаходять прояв у недостатній визначеності моменту переходу від індивідуального захисту права до колективної процедури, формування складу та правового статусу кредиторів, відновлення майнової основи задоволення їх вимог, вибору відновлювальної або ліквідаційної процедури та застосування спеціальних режимів.

Вихідним завданням залишається визначення належного моменту переходу від індивідуального захисту права кредитора до колективної процедури. Стаття 39 КУзПБ покладає на господарський суд у підготовчому засіданні обов'язок перевірити обґрунтованість вимог заявника, оцінити заперечення боржника та встановити наявність підстав для відкриття провадження (Verkhovna Rada of Ukraine, 2018). З моменту його відкриття пред'явлення та задоволення конкурсних і забезпечених вимог здійснюється вже у спеціальному порядку та в межах справи про банкрутство. Тому рішення про відкриття провадження має значення, що істотно виходить за межі процесуального допуску заяви кредитора. Воно змінює режим реалізації майнових прав усієї сукупності кредиторів, обмежує можливість індивідуального стягнення, впливає на управління майном боржника та створює передумови для подальшого вибору санаційної або ліквідаційної процедури. За таких умов законодавство повинно одночасно вирішувати дві протилежні задачі: не допускати використання банкрутства як засобу тиску у звичайному господарському спорі та не створювати боржнику можливості блокувати колективну процедуру шляхом формального заперечення очевидної заборгованості. Окремого значення на стадії відкриття провадження набуває запобігання зловживанню самим механізмом банкрутства. Таке зловживання може знайти прояв у використанні процедури за відсутності передбачених законом передумов, їх штучному формуванні або реалізації процесуальних прав усупереч призначенню конкурсного провадження (Vaskovskyi, Rieznikova, 2026).

Правозастосовна практика виявляє недостатню нормативну визначеність категорії «спір про право», наслідків конкуренції заяв різних кредиторів та стандарту доказування на стадії відкриття провадження. Неодноразове звернення Верховного Суду до пошуку відповідей на ці питання (Supreme Court of Ukraine, 2022) вказує на необхідність застосування не ситуативного уточнення судових підходів, а законодавчого формування загальних критеріїв (Supreme Court of Ukraine, 2025b).

Чинна конструкція КУзПБ розмежовує існування матеріальної вимоги та набуття процесуального статусу конкурсного кредитора. Стаття 45 КУзПБ встановлює обов'язок конкурсних кредиторів подати заяви з вимогами протягом 30 днів із дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження (Verkhovna Rada of Ukraine, 2018). Водночас пропуск цього строку не припиняє саму вимогу, кредитор залишається конкурсним, однак позбавляється права вирішального голосу на зборах і в комітеті кредиторів. Водночас законодавче регулювання не забезпечує достатньо виразного розмежування трьох юридичних станів: наявності матеріального права вимоги, заявлення вимоги у конкурсній процедурі та набуття повного комплексу процесуальних прав кредитора. Саме відсутність достатньо виразного розмежування цих станів породжує значну кількість спорів щодо того, коли особа стає повноцінним учасником справи, які судові рішення вона може оскаржувати, чи може заперечувати проти вимог інших кредиторів та з якого моменту бере участь у формуванні колективної волі кредиторів. Верховний Суд у постанові від 11 червня 2025 року у справі № 902/560/20 був змушений окремо звертатися до процедури набуття статусу конкурсного кредитора через механізм статті 45 КУзПБ (Supreme Court of Ukraine, 2025a). Тому перспективним є нормативне закріплення поетапної моделі правового статусу кредитора.

Проблемним в українському законодавстві залишається і співвідношення матері-

ального права вимоги з процесуальними та колективними правами кредитора. Чинне встановлення 30-денного строку, участі пов'язаних осіб і конфлікту інтересів не в усіх випадках забезпечує належне поєднання стабільності конкурсної процедури, справедливості представництва та захисту незалежних кредиторів (Supreme Court of Ukraine, 2021).

Статтею 44 КУзПБ визначено розпорядження майном як систему заходів нагляду і контролю, спрямованих, зокрема, на збереження та ефективне використання майнових активів боржника, аналіз його фінансового стану та визначення наступної процедури (Verkhovna Rada of Ukraine, 2018). Така конструкція є правильною за спрямованістю, однак перспективне регулювання має посилити її функціональний характер.

У сфері відновлення конкурсної вартості недоліком є фрагментарність зв'язку між інвентаризацією, фінансовим аналізом, оспорюванням операцій, майновими наслідками недійсності та відповідальністю контролюючих осіб. Практика Верховного Суду підтверджує, що формальне визнання правочину недійсним без реального повернення активу або його економічного еквівалента не забезпечує досягнення мети конкурсного захисту (Supreme Court of Ukraine, 2024a).

Чинні механізми відповідальності керівника та контролюючих осіб різняться за підставами, однак законодавство не завжди достатньо виразно розмежовує характер порушення, причинний зв'язок і межі відшкодування (Reznikova, 2012), що створює ризик як недостатнього захисту конкурсної маси, так і ретроспективного покладення відповідальності за сам негативний економічний результат (Supreme Court of Ukraine, 2024b).

Українське законодавство передбачає різні механізми реагування на фінансові труднощі боржника, включаючи превентивну реструктуризацію, санацію та ліквідацію. При цьому на обох названих стадіях учасники процедур банкрутства можуть домовитися у межах медіаційної процедури, на що нами раніше вказувалося (Derevyanko et al., 2023). Проте наявність декількох процедур сама по собі ще не створює цілісної системи. Вирішальним є встановлення зрозумілих критеріїв того, коли застосування кожного механізму є економічно і юридично виправданим, яким чином здійснюється перехід між ними та за яких умов продовження відновлювальної процедури перестає відповідати інтересам кредиторів.

Наявність превентивної реструктуризації, санації та ліквідації ще не утворює цілісної системи, доки закон не встановлює достатньо зрозумілих критеріїв вибору між ними, переходу від однієї процедури до іншої, перевірки життєздатності та припинення процедури, яка втратила економічну основу. Аналогічно спеціальні режими для окремих категорій боржників формуються за неоднорідними критеріями – статусними, галузевими або персоніфікованими, що послаблює системність регулювання.

Таким чином, виявлення певної частки прогалин у нормативному регулюванні процедур банкрутства дозволяє перейти до виявлення, уточнення і формулювання принципів розвитку законодавства про банкрутство.

3. Принципи розвитку сучасного законодавства України про банкрутство (неплатоспроможність).

Системоутворюючим критерієм побудови моделі розвитку законодавства України про банкрутство є збереження та справедливий розподіл економічної вартості. Вибір правового механізму має визначатися не його формальним місцем у структурі КУзПБ, а порівняльною здатністю забезпечити кращий результат з урахуванням життєздатності боржника, обсягу доступної майнової вартості, інтересів конкурсної спільноти, строків, витрат і ризиків відповідної процедури. Саме цей критерій покладено в основу удосконалення законодавства про банкрутство (неплатоспроможність). Звідси випливає необхідність переходу від законодавства про банкрутство до комплексного права неплатоспроможності. Йдеться не про зміну термінології КУзПБ, а про зміну моменту, критеріїв і способів правового реагування на фінансову кризу. Правовий механізм має створювати стимули для застосування відповідного інструменту до того, як погіршення фінансового стану спричинить істотну втрату активів, господарських зв'язків і можливостей відновлення. Одним із ключових критеріїв вибору правового режиму має бути економічна життєздатність боржника.

Наявність фінансових труднощів сама по собі не свідчить про необхідність ліквідації суб'єкта. Водночас збереження юридичної особи не може бути самостійною метою законодавства, якщо її діяльність об'єктивно не здатна генерувати достатню економічну вартість.

Отже, правовий механізм має бути спрямований не на збереження боржника будь-якою ціною і не на його максимально швидку ліквідацію, а на вибір такого способу врегулювання неплатоспроможності, який забезпечує найбільшу економічну вартість порівняно з реально доступними альтернативами. Цей підхід безпосередньо пов'язаний із принципом колективності провадження у справі про банкрутство (Iarmolenko, 2024). Неплатоспроможність принципово змінює

спосіб реалізації індивідуальних майнових прав кредиторів, оскільки недостатність майна боржника об'єктивно унеможливлює їх задоволення за звичайними правилами індивідуального стягнення. Саме тому відкриття провадження повинно створювати єдиний правовий простір, у межах якого вимоги кредиторів встановлюються, співвідносяться між собою та задовольняються відповідно до законодавчо визначених правил.

Проте колективність не повинна розумітися лише як технічна концентрація кредиторських вимог в одному провадженні. Її функціональне призначення полягає в запобіганні ситуації, коли результат для кожного кредитора залежить переважно від швидкості індивідуального стягнення, а сукупна економічна вартість майна боржника зменшується внаслідок некоординованих дій окремих осіб.

Звідси випливає ще одна концептуальна засада – максимізація результату для сукупності кредиторів при забезпеченні справедливого розподілу ризиків і втрат неплатоспроможності. Такий результат не повинен ототожнюватися виключно з максимальною сумою коштів, отриманих від продажу активів: його оцінка має враховувати тривалість і витрати процедури, збереження вартості активів, можливість продажу бізнесу як функціонуючого комплексу, результати повернення виведеного майна та інші чинники, що визначають чистий економічний результат. Відповідно, ефективність законодавства має оцінюватися за його здатністю забезпечити своєчасне врегулювання фінансової кризи та належний рівень задоволення вимог кредиторів при економічно обґрунтованих витратах процедури.

Наступною засадою має стати забезпечення балансу інтересів учасників провадження. UNCITRAL прямо виходить із того, що законодавство про неплатоспроможність повинно узгоджувати інтереси боржника, власників, менеджменту, забезпечених і незабезпечених кредиторів, працівників, державних кредиторів та інших заінтересованих осіб, одночасно враховуючи суспільні та економічні цілі регулювання. Такий баланс не означає механічної рівності всіх учасників. Різна правова природа їхніх інтересів обумовлює різний обсяг прав та різну черговість їх реалізації. Однак жодна категорія учасників не повинна отримувати можливість використовувати процедуру всупереч її колективному призначенню. Особливо це стосується співвідношення автономії кредиторів та судового контролю. Кредитори, які несуть основний економічний ризик неплатоспроможності, повинні мати реальний вплив на вибір способу врегулювання, діяльність арбітражного керуючого та ключові економічні рішення. Водночас принцип більшості не може бути абсолютним, оскільки рішення більшості здатне використовуватися на шкоду меншості, пов'язаними кредиторами або особами з конфліктом інтересів. Тому перспективна модель повинна поєднувати кредиторську автономію з судовим контролем за законністю, добросовісністю та недопущенням зловживання правом, не підміняючи при цьому економічні рішення кредиторів судовою дискрецією.

Самостійне концептуальне значення має принцип добросовісності. У праві неплатоспроможності він не може залишатися лише загальноправовою категорією, зміст якої визначається виключно через судове тлумачення. Добросовісність має конкретизуватися через юридично значущу поведінку відповідного учасника: своєчасність розкриття інформації, відсутність приховування активів, належне реагування керівника на фінансову кризу, відсутність маніпулювання голосуванням, співпрацю з арбітражним керуючим та судом. Водночас порушення принципу добросовісності повинно мати диференційовані правові наслідки, співмірні характеру поведінки та її впливу на процедуру. Використання добросовісності як універсальної підстави для необмеженої судової дискреції, навпаки, знижуватиме передбачуваність правового регулювання.

З цим безпосередньо пов'язаний принцип правової визначеності. Провадження у справі про банкрутство пов'язане з істотним втручанням у майнові права, тому ключові юридичні наслідки: момент виникнення процесуального статусу, обсяг прав кредитора, наслідки пропуску строку, межі мораторію, підстави оспорювання правочинів, умови відповідальності, правила голосування, мають достатньо чітко випливати із закону.

Судова практика Верховного Суду є необхідним інструментом забезпечення єдності правозастосування, однак вона не повинна систематично компенсувати недостатню визначеність законодавчої конструкції. Єдність судової практики при цьому забезпечується не лише формальним дотриманням сформованих правових позицій, а й послідовним застосуванням фундаментальних принципів права, які виконують орієнтуючу та узгоджувальну функції у правозастосуванні. Особливого значення у господарському процесі набувають верховенство права, правова визначеність, рівність та пропорційність, реалізація яких сприяє передбачуваності судових рішень і послідовності правозастосування (Rieznikova,

Proskurnia, 2026). У контексті адаптації господарського процесуального законодавства України до права ЄС особливого значення набуває узгодження національних процесуальних механізмів із європейськими стандартами судового захисту. Для законодавства про банкрутство це означає необхідність оцінювати процесуальні норми не лише з позиції їх формальної відповідності загальним засадам господарського судочинства, а й з огляду на здатність забезпечувати ефективний захист прав учасників конкурсного провадження, передбачуваність судових процедур та належний баланс їхніх інтересів (Nikolenko, Derevyanko, 2026). Якщо одна й та сама проблема протягом тривалого часу потребує формування та уточнення правових позицій Верховного Суду, це доцільно розглядати як індикатор необхідності законодавчого перегляду відповідної норми. При цьому йдеться не про механічне перенесення формулювань судових рішень до КУзПБ. Завдання законодавця полягає у виявленні причини повторюваної правозастосовної проблеми та формуванні загального нормативного правила, здатного запобігти її відтворенню.

Звідси випливає принцип правового мінімалізму. Стабільність кодифікованого акта несумісна з постійним накопиченням казуїстичних винятків, створених для вирішення окремих практичних ситуацій. Якщо проблема має системний характер, вона повинна вирішуватися через удосконалення загального правового механізму.

Окремою засадою модернізації має стати доказова орієнтованість законодавчої політики. Зміни КУзПБ повинні ґрунтуватися не лише на доктринальній оцінці або окремих проблемних справах, а й на системному аналізі результатів функціонування процедур: їх тривалості, вартості, рівня задоволення вимог, результативності реструктуризації, обсягу повернутих активів, частки безактивних справ та причин припинення процедур.

Зазначене змінює і роль цифровізації, яка має розглядатися не як самостійна мета розвитку законодавства, а як інфраструктурний засіб реалізації його основних принципів: забезпечення повноти інформації, прозорості конкурсної процедури, своєчасного контролю та накопичення даних, необхідних для оцінки ефективності правового регулювання.

Системоутворюючою засадою подальшого розвитку КУзПБ має бути функціональна європеїзація (Nikolenko, 2026). Адаптація до законодавства ЄС повинна оцінюватися не кількістю текстуально імплементованих положень, а здатністю українського механізму забезпечувати той самий функціональний результат: раннє реагування на фінансову кризу, захист життєздатного бізнесу, ефективне повернення активів, передбачуваний розподіл ризиків і скорочення строків та витрат процедур. Така модель адаптації передбачає не формальне відтворення положень законодавства ЄС, а використання комплексного інструментарію нормопроєктування, що охоплює функціональний аналіз європейських норм, виявлення прогалин і колізій, моделювання способів імплементації та оцінку їх регуляторного впливу (Nikolenko, 2025). Завершальним елементом цього процесу має бути моніторинг результативності запровадженого регулювання, що дозволяє оцінювати фактичне досягнення цілей адаптації та своєчасно коригувати нормативну модель.

4. Висновки. Отже, у ході переосмислення законодавства України про банкрутство можна підсумувати, що відповідний правовий механізм має спрямовуватися не на збереження боржника будь-якою ціною і не на його максимально швидку ліквідацію, а на вибір оптимального способу врегулювання неплатоспроможності, який забезпечить найбільшу економічну вартість порівняно з реально доступними альтернативами.

Виявлено важливу концептуальну засаду, що полягає у максимізації результату для сукупності кредиторів при забезпеченні справедливого розподілу ризиків і втрат неплатоспроможності. Такий результат не повинен ототожнюватися виключно з максимальною сумою коштів, отриманих від продажу активів: його оцінка має враховувати тривалість і витрати процедури, збереження вартості активів, можливість продажу бізнесу як функціонуючого комплексу, результати повернення виведеного майна та інші чинники, що визначають чистий економічний результат.

Наступну концептуальну засаду уточнено і сформульовано як забезпечення балансу інтересів учасників провадження. На основі її кредитори, які несуть основний економічний ризик неплатоспроможності, повинні мати реальний вплив на вибір способу врегулювання, діяльність арбітражного керуючого та ключові економічні рішення. Водночас принцип більшості не може бути абсолютним, а перспективна модель законодавства повинна поєднувати кредиторську автономію з судовим контролем за законністю, добросовісністю та недопущенням зловживання правом, не підміняючи при цьому економічні рішення кредиторів судовою дискрецією.

Вказано на важливість дотримання принципу добросовісності, порушення якого повинно мати диференційовані правові наслідки,

співмірні характеру поведінки та її впливу на процедуру. Використання добросовісності як універсальної підстави для необмеженої судової дискреції, навпаки, знижуватиме передбачуваність правового регулювання.

Із концептуальними засадами і принципами розвитку законодавства про банкрутство безпосередньо пов'язаний принцип правової визначеності. У контексті адаптації господарського процесуального законодавства України до законодавства ЄС особливого значення набуває узгодження національних процесуальних механізмів із європейськими стандартами судового захисту.

Вказано на особливе значення й уточнення завдання принципу правового мінімалізму, який свідчить про необхідність утримання від перевантаження нормативних актів зайвими положеннями, застерігає від механічного перенесення формулювань судових рішень до КУзПБ, покладає на законодавця завдання щодо виявлення причини повторюваної правозастосовної проблеми та формування загального нормативного правила, здатного запобігти її відтворенню. Також окремими важливими систематизуючими концептуальними засадами розвитку законодавства про банкрутство є доказова орієнтованість законодавчої політики, а також функціональна європеїзація. За дотримання цих засад адаптація українського законодавства про банкрутство повинна визначатися не кількістю текстуально імплементованих положень, а спроможністю українського правового механізму забезпечувати досягнення результату, максимально прийнятного для боржника (банкрута), кредиторів і держави. Тобто норми законодавства ЄС не повинні просто відтворюватися в українському законодавстві, а через виявлення власних прогалин і колізій та європейських позитивних норм розвивати положення КУзПБ і спеціального українського процесуального законодавства.

Наведене узагальнення та уточнення концептуальних засад і принципів розвитку законодавства про банкрутство має сприяти удосконаленню норм і нормативних актів загалом. Проте воно не є остаточним, абсолютно точним і сталим. А тому отримані результати можуть дати початок новим науковим розвідкам. Так само подальші наукові розвідки мають спрямовуватися у бік розробок інших концептуальних основ і практичних рекомендацій до поточного законодавства про банкрутство.

Література:

Bohatyr V.K. (2021). Liquidation procedure – the final procedure in bankruptcy cases: monograph. V.K. Bohatyr; edited by Doctor of Law, Professor B.V. Derevianko. Odesa: Helvetica Publishing House, 210 p. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/209 (in Ukrainian).

Butyrska I.A. (2017). Participants in Bankruptcy Proceedings: diss. ... cand. of legal sciences: Spec. 12.00.04. Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 204 p. (in Ukrainian).

Chorna Yu.V. (2018). World bankruptcy systems: economic and legal aspect: author's abstract of dissertation ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).

Chubar T.M. (2018). Legal regulation of a set of mutual homogeneous requirements in the relationship of insolvency (bankruptcy): author's abstract of dissertation ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).

Derevyanko B., Lohvynenko M., Nezhevelo V., Nikolenko L., Zahrisheva N. (2023). Legal Foundations for Resolving Land Disputes Through Mediation as An Alternative Dispute Resolution Method. *European Energy and Environmental Law Review*. Volume 32, Issue 5. pp. 248–256. https://doi.org/10.54648/eelr2023014

Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, discharge of debt and measures to increase efficiency of restructuring and insolvency procedures. *Access to European Union law.* URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng

Directive (EU) 2026/799 of the European Parliament and of the Council of 30 March 2026 harmonising certain aspects of insolvency law, OJ L, 2026/799, 1.4.2026. *Access to European Union law.* URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2026/799/oj/eng

Dutka V.V. (2021). Abuse of rights in a bankruptcy case: diss. ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Donetsk State University of Internal Affairs. Mariupol, 206 p. (in Ukrainian).

Dzhun V.V. (2009). Theoretical and Applied Problems of Reforming Ukrainian Bankruptcy Legislation: diss. ... doctor of legal sciences: 12.00.04. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 499 p. (in Ukrainian).

Filatov V.A. (2025). Simplified Proceedings in Bankruptcy Cases of Micro- and Small Enterprises: diss. ... PhD: 081 – Law. V.K. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 216 p. (in Ukrainian).

Grabovan L.I. (2017). The repayment of creditors' claims in the procedure of bankruptcy: diss. ... cand. of legal sciences: 12.00.04. National University "Odesa Law Academy". Odesa, 247 p. (in Ukrainian).

Huryn M.O. (2020). Declaring a Debtor's Transactions Invalid in Bankruptcy Proceedings: diss. ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Donetsk State University of Internal Affairs. Kropyvnytskyi, 208 p. (in Ukrainian).

Hushylyk A.B. (2021). Legal status of the debtor in a bankruptcy case: diss. ... PhD: 081 – Law.

Donetsk State University of Internal Affairs. Mariupol, 234 p. (in Ukrainian).

Iarmolenko O.S. (2024). Legal status of the creditor in the case of bankruptcy: a comparative analysis. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "Law"*. No. 86 (2). Pp. 360–365. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.54 (in Ukrainian).

Iarmolenko O.S. (2026). Creditors in bankruptcy proceedings: diss. ... doctor of legal sciences: 12.00.04. Donetsk State University of Internal Affairs. Kropyvnytskyi, 648 p. (in Ukrainian).

Kabenok Yu.V. (2018). Legal Regulation of Arbitration Management in the Procedure of Bankruptcy in Ukraine: diss. ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 242 p. (in Ukrainian).

Minkovskyi S.V. (2015). Disposition of the Debtor's Property in Bankruptcy Proceedings: author's abstract of dissertation ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).

Nikolenko L., Derevyanko B. (2026). Commercial procedural legislation of Ukraine in the context of adaptation to the law of the European Union: modern development trends. *Economics and Law.* No. 3. Pp. 170–184. DOI: https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.03.170 (in Ukrainian).

Nikolenko L.M. (2025). Adaptation of Ukrainian bankruptcy legislation to the acquis communautaire: methodological principles and practical tools of legislative drafting. *Law and Society.* No. 3. Vol. 2. Pp. 19–24. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.3 (in Ukrainian).

Nikolenko L.M. (2026). Modernization of Ukrainian legislation in the field of bankruptcy (insolvency): the conceptual and legal dimension of European integration adaptation. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. No. 3. Part 2. Pp. 90–96. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.03.2.10 (in Ukrainian).

Poliakov R.B. (2021). The Institution of Bankruptcy (Insolvency) in the Legal Doctrine of Ukraine: a monograph. Zaporizhzhia National University. Kyiv: "Pravo Ukrainy" Legal Publishing House, 312 p. (in Ukrainian).

Polyakov B.M. (2001a). Bankruptcy Procedure in Ukraine: Theory and Practice. Donetsk: "Donbas", 2001. 480 p. (in Ukrainian).

Polyakov B.M. (2001b). Improving the Legal Regulation of Insolvency (Bankruptcy) Relations in Ukraine. Donetsk: "Donbas", 340 p. (in Ukrainian).

Polyakov R.B. (2021). Comparative Legal Aspects of Bankruptcy Procedure Regulation in Germany and Ukraine: Monograph. Chernivtsi: Tekhnodruk, 288 p. (in Ukrainian).

Polyakov R.B. (2023). The Institution of Bankruptcy (Insolvency) in Ukraine and Germany: A Comparative Legal Study: Monograph. Kyiv: Pravo Ukrainy, 472 p. (in Ukrainian).

Popovych T.H. (2025). Essay on Debtor Rehabilitation: Law, Economics, and the Social Dimension: a monograph. Odesa: Yurydyka, 192 p. (in Ukrainian).

Pryhuza P.D. (2011). Legal regulation of bankruptcy proceedings of a legal entity – a absent debtor: diss. ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Vadym Hetman Kyiv National Economic University. Kyiv, 178 p. (in Ukrainian).

Radzyviluk V.V. (2014). Theoretical Issues of Bankruptcy (Insolvency) Prevention: diss. ... doctor of legal sciences: 12.00.04. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 580 p. (in Ukrainian).

Raicheva S.I. (2025). Separate Proceedings in Bankruptcy Cases: diss. ... PhD: 081 – Law. V.K. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 258 c. (in Ukrainian).

Reznikova V.V. (2012). Problems of Counteracting the Abuse of Procedural Rights in Commercial Litigation. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Sciences*. No. 93. Pp. 20–24. (in Ukrainian).

Rieznikova V.V., Proskurnia T.V. (2026). The impact of fundamental principles of law on ensuring the uniformity of judicial practice in commercial proceedings. *Scientific Innovations and Advanced Technologies. Public Administration, Economics, Law, Pedagogy, Psychology.* No. 4(56). Pp. 3449–3467. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4(56)-3448-3467 (in Ukrainian).

Supreme Court of Ukraine. (2021). Resolution of the Supreme Court dated September 23, 2021, in case No. 904/4455/19. *Judiciary of Ukraine. Supreme Court*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat_kgs_vs/2021_09_23_904_4455_19 (in Ukrainian).

Supreme Court of Ukraine. (2022). Resolution of the Supreme Court dated August 16, 2022, in case No. 910/10741/21. *Judiciary of Ukraine. Supreme Court*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat_kgs_vs/2022_08_16_910_10741_21 (in Ukrainian).

Supreme Court of Ukraine. (2024a). Judgment of the Supreme Court dated May 22, 2024, in Case No. 924/408/21 (924/287/23). *Judiciary of Ukraine. Supreme Court*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat_kgs_vs/2024_05_22_924_408_21 (in Ukrainian).

Supreme Court of Ukraine. (2024b). Resolution of the Supreme Court dated September 4, 2024, in case No. 908/3236/21. *Judiciary of Ukraine. Supreme Court*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat_kgs_vs/2024_09_04_908_3236_21 (in Ukrainian).

Supreme Court of Ukraine. (2025a). Resolution of the Supreme Court dated June 11, 2025, in Case No. 902/560/20. *Judiciary of Ukraine. Supreme Court*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat_kgs_vs/2025_06_11_902_560_20 (in Ukrainian).

Supreme Court of Ukraine. (2025b). Resolution of the Supreme Court dated November 12, 2025, in Case No. 917/538/24. *Judiciary of Ukraine. Supreme Court*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat_kgs_vs/2025_11_12_917_538_24 (in Ukrainian).

Tatik Y.M. (2025). Court procedure for the debtor's rehabilitation: diss. ... PhD: 081 – Law. V.K. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 241 c. (in Ukrainian).

Tsyhanovych O.V. (2026). Legal Regulation of Relations within the Debtor Rehabilitation Procedure in Bankruptcy Proceedings: diss. ... PhD: 081 – Law. Academician F.H. Burchak Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. Kyiv, 223 p. (in Ukrainian).

UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law. (2021). Date of adoption: Parts one and two, 25 June 2004; part three, 1 July 2010; part four, 18 July 2013, July 2019 (2nd. ed.); part five, 2021. *United Nations Commission on International Trade Law.* URL: https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/legislativeguides/insolvency_law

Vaskovskyi O., Rieznikova V. (2026). Abuse of commencement of insolvency (bankruptcy) proceedings: concept, features and legal nature. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. Issue No. 3. Part 2. Pp. 18–28. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.03.2.2 (in Ukrainian).

Vechirko I.O. (2010). Legal Regulation of Procedural Relations in Bankruptcy Cases in Ukraine: diss. ... cand. of legal sciences: 12.00.04. Vadym Hetman Kyiv National Economic University. Kyiv, 227 p. (in Ukrainian).

Vereshchahina K.A. (2025). Legal regulation of bankruptcy of business entities whose property is located in the temporarily occupied territories: diss. ... PhD: 081 – Law. V.K. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 213 p. (in Ukrainian).

Verkhovna Rada of Ukraine (2018). Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures: Law of Ukraine. 18 October 2018. No. 2597-VIII. *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (BVR)*. 2019. No. 19. Art. 74. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19?lang=en#Text (in Ukrainian).

Liudmyla Nikolenko,
Doctor of Law, Professor, Leading Scientific Researcher of the State Organization "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", 60, Tarasa Shevchenka avenue, Kyiv, Ukraine, postal code 01032
ORCID: *orcid.org/0000-0002-3437-6968*

Bogdan Derevyanko,
Doctor of Law, Professor, Leading Scientific Researcher of the F.G. Burchak "Scientific Research Institute of Private Law and Business of Nationality Academy of Law Sciences of Ukraine", 11, Kazymyra Malevycha street, Kyiv, Ukraine, postal code 03150
ORCID: *orcid.org/0000-0001-7408-8285*

Oleksandra Rozhenko,
PhD (economics), Senior Research Fellow of the Klaipėda University (Klaipeda, Lithuania), 84, Herkaus Manto street, Klaipeda, Republic of Lithuania, postal code LT-92294
ORCID: *orcid.org/0000-0002-9358-5436*

FORMATION OF THE PRINCIPLES OF BANKRUPTCY LEGISLATION DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE RELEVANT SCIENTIFIC CONCEPT

Abstract. ***Purpose.*** The purpose of this article is to reconsider Ukrainian bankruptcy legislation and to identify and clarify the conceptual foundations and principles underlying the development of bankruptcy legislation. ***Research methods.*** The article is based on a study and critical analysis of the provisions of the Scientific Concept for the Development of Bankruptcy Legislation, the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures (CUBP), specific legislative acts of the European Union and Ukraine governing bankruptcy, and legal practice, including court decisions. The research employs modelling, economic and legal analysis, historical and legal analysis, analysis and synthesis, comparative legal analysis, and systematization. ***Results.*** The scientific novelty of the study lies in identifying and refining the conceptual foundations and principles governing the development of bankruptcy legislation. The key conceptual foundations identified and characterized include maximizing the overall outcome for creditors as a collective while ensuring an equitable distribution of insolvency-related risks and losses; maintaining a balance of interests among participants in insolvency proceedings; the principle of good faith; evidence-based legislative policymaking; functional Europeanization; the principle of legal certainty; and the principle of legal minimalism. ***Conclusions.*** It is concluded that the legal framework for the development of Ukrainian bankruptcy legislation should be directed neither towards preserving the debtor at any cost nor towards achieving the debtor's liquidation as quickly as possible. Instead, it should focus on selecting the optimal method of resolving insolvency that generates the greatest economic

value compared with realistically available alternatives. The study demonstrates that the majority principle cannot be absolute when selecting a method of resolving insolvency. A prospective legislative model should combine creditor autonomy with judicial oversight of legality, good faith, and the prevention of abuse of rights, without substituting judicial discretion for creditors' economic decisions. It is further demonstrated that, in the context of aligning Ukrainian commercial procedural legislation with EU law, harmonizing national procedural mechanisms with European standards of judicial protection is of particular importance. The study also establishes the need to avoid overloading legislative acts with unnecessary provisions and incorporating wording from judicial decisions into the CUBP. The adaptation of Ukrainian bankruptcy legislation should be assessed not by the number of provisions incorporated verbatim into national law, but by the capacity of the Ukrainian legal framework to achieve an outcome that is as acceptable as possible to the debtor (bankrupt), creditors, and the state.

Key words: bankruptcy, insolvency, legislation, law, European Union, adaptation, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures.

Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.09.2026